

Павлюк Ярослава Олександрівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(науковий керівник: к. ю. н., доц. **О.П. Рудницька**)

Правове регулювання усиновлення в Україні

Сьогодні Україна є незалежною державою, але економічний стан її розвитку не дає всім її громадянам можливості жити у достатку, в зв'язку з чим в країні за останні роки збільшується кількість дітей, які не мають належного сімейного виховання та позбавлені батьківського піклування. Станом на 1 січня 2013 року в закладах з інтернатною формою утримання перебувало 117600 дітей (1,5% дитячого населення України). Із них 13,5 тис. (11%), тобто кожен десятий, має статус дитини сироти або дитини позбавленої батьківського піклування. Тому надання сімейної турботи таким дітям є державною задачею нашої країни. Держава повинна дбати про створення оптимальних умов для забезпечення виховання дитини позбавленої батьківської турботи, та створення умов, які повністю відповідають вихованню у сім'ї.

У ст. 20 Конвенції про права дитини зазначено, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка у її найвищих інтересах не може бути залишена у такому оточенні, має право на особистий захист і допомогу з боку держави[3]. Відповідно до ст. 51 та 52 Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою, утримання та виховання дітей – сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [1]. За останні роки з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток, в Україні було прийнято багато нормативних актів, які встановлюють основні принципи та напрямки захисту прав дітей, а також основні засади державної політики у цій сфері. Особливе місце серед форм постійного влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, посідає усиновлення. Згідно з ч. 1 ст. 207 Сімейного Кодексу усиновленням є здійснюване на підставі рішення суду прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина. Це юридичний акт, в результаті вчинення якого між усиновлювачем і його родичами, з одного боку, та усиновленою особою – з другого виникають такі самі права й обов'язки, як й між батьками та дітьми, іншими родичами за походженням. Усиновлення – це юридичний акт, внаслідок вчинення якого відносини між дитиною та її усиновлювачем і його родичами встановлюються не на певний строк, як, наприклад, при встановленні над дитиною опіки та піклування, а назавжди. Тому закон надає дуже важливого значення юридичному оформленню усиновлення. Законом чітко встановлені умови усиновлення. Під умовами усиновлення треба розуміти встановлені сімейним законодавством України вимоги, додержання яких є обов'язковим під час здійснення цього юридичного акту. Суб'єктами відносин щодо усиновлення є усиновлювачі і усиновлені. Відповідно до ст. 208 СК усиновленою може бути дитина, а виходячи зі ст. 6 СК[2], яка встановлює, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття, усиновлення, відбувається щодо неповнолітніх дітей. СК встановив можливість за виняткових обставин усиновлення повнолітньої особи (ст. 208). Це можливо тоді, коли повнолітня особа, наприклад, не має матері, батька, тобто є сиротою, або була

позбавлена батьківського піклування і ці умови настали до досягнення нею повноліття. Усиновлювачами може бути, перш за все, подружжя, бо вважається, що інтересам дитини в своїй більшості відповідає виховання в сім'ї. Закон забороняє особам, що не перебувають між собою в шлюбі, усиновити одну і ту саму дитину. Між тим, за умови, що чоловік і жінка проживають однією сім'єю, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини. Законодавець пред'являє до усиновлювачів певні вимоги. По-перше, ними можуть бути тільки повнолітні дієздатні особи. По-друге, усиновлювач обов'язково повинен бути старшим за дитину, яку він бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років, а при усиновленні повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років. Законом встановлено перелік тих осіб, які не можуть бути усиновлювачами (ст. 212 СК). Всі ці особи поділяються на певні групи. До першої групи слід віднести осіб, які за станом свого здоров'я не можуть виконувати функції усиновлювачів: особи, які обмежені у дієздатності; визнані недієздатними; перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами, страждають на хвороби, перелік яких затверджується Міністерством охорони здоров'я України (наприклад, туберкульоз, онкологічні захворювання тощо)[4]. До другої групи належать особи, які у минулому припустилися серйозних порушень у своїх зобов'язаннях щодо виховання дітей, внаслідок чого були позбавлені батьківських прав, і ці права на момент усиновлення не були поновлені; були усиновлювачами іншої дитини, але усиновлення було скасоване або визнане недійсним з їх вини. Вважаємо, що особи, які були позбавлені батьківських прав, не можуть розглядатися як претенденти в усиновителі, незалежно від того, поновлені вони в цих правах чи ні на момент подачі заяви про усиновлення. До третьої групи належать особи, які з інших об'єктивних причин не можуть бути усиновлювачами, а саме не можуть забезпечити дитині, наприклад, прожитковий мінімум, створити належні умови для проживання і виховання. До четвертої групи слід віднести всіх інших осіб, інтереси яких суперечать інтересам дитини (наприклад, особи, що мають судимість за умисне вчинення злочину проти життя або здоров'я фізичної особи тощо). Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі.

Ця процедура в Україні відбувається у кілька основних етапів:

- подача заяви і документів до служби у справах дітей за місцем проживання про постановлення на облік в якості кандидата в усиновлювача;
- отримання висновку від служби у справах дітей про можливість бути усиновлювачем;
- постановка службою у справах дітей на облік кандидатів в усиновлювачі;
- ознайомлення з інформацією про дітей у службі у справах дітей на місцевому, регіональному або всеукраїнському рівні;
- направлення службою у справах дітей на очне знайомство з дитиною та встановлення контакту з дитиною;
- заява усиновлювача до служби у справах дітей про бажання всиновити дитину;
- отримання висновку органу у справах дітей про доцільність усиновлення;
- підготовка усиновлювачем заяви до суду про усиновлення і судовий розгляд справи[2].

Правові наслідки усиновлення передбачені статтями 232 і 234 СК.З моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням. При усиновленні дитини однією особою ці права та обов'язки можуть бути збережені за бажанням матері, якщо усиновлювачем є чоловік, або за бажанням батька, якщо усиновлювачем є жінка. Якщо після смерті одного з батьків дитини або розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідні брати, сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку. Суд розглядає таку заяву одночасно із заявою про усиновлення і задовольняє її, якщо це відповідає інтересам дитини. З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки між особою, яка усиновлена (а в майбутньому - між її дітьми, внуками), та усиновлювачем і його родичами за походженням. Усиновлення надає усиновлювачеві права і накладає на нього обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини. Усиновлення надає особі, яку усиновлено, права і накладає на неї обов'язки щодо усиновлювача у такому ж обсязі, який має дитина щодо своїх батьків.

Виходячи з того, що усиновлення – це юридичний акт, воно, як і будь-який інший подібний акт, що не досягає поставленої мети, може визнаватися недійсним і скасовуватися. Звідси підставами припинення усиновлення є визнання усиновлення недійсним і скасування усиновлення [5, с. 134]. Усиновлення визнається недійсним, якщо воно було проведене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною; якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення); якщо воно було проведене на підставі підроблених документів; у разі відсутності згоди на усиновлення другого з подружжя, опікуна, піклувальника, закладу охорони здоров'я або навчального закладу. Усиновлення, визнане недійсним, анулюється з моменту його здійснення, тобто припиняються права та обов'язки, які виникли раніше і встановлені законом для усиновлювача, його родичів та усиновленої дитини і відновлюються права та обов'язки між дитиною, її батьками та іншими родичами за походженням.

Отже, усиновлення є оформлене спеціальним юридичним актом прийняття в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина або дочки. Законом чітко встановлені умови усиновлення. Суб'єктами відносин щодо усиновлення є усиновлювачі і усиновлені. Процедура усиновлення в Україні доволі складна і чітко регламентується законом.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Сімейний Кодекс України : за станом на 26 жовтня 2014р. — Суми.: Нотіс, 2014. — 135 с.
3. Конвенція про права дитини // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021

4. Постанова Кабінету Міністрів «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 6 серпня 2014р. №313. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-п>

5. Борисова В.І. Сімейне право України / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 288 с.